

§13. Hỗn số. Số thập phân. Phần trăm

Có đúng là : $\frac{9}{4} = 2\frac{1}{4} = 2,25 = 225\%$ không ?

1. Hỗn số

Ta đã biết phân số $\frac{7}{4}$ có thể viết dưới dạng hỗn số như sau :

$$\begin{array}{r} 7 \quad | \quad 4 \\ \hline \textcircled{3} \quad | \quad \textcircled{1} \\ \uparrow \quad \quad \uparrow \\ \text{dư} \quad \text{thương} \end{array}$$

$$\frac{7}{4} = 1 + \frac{3}{4} = 1\frac{3}{4} \quad (\text{đọc là một ba phần tư})$$

                  ↑   ↑

Phần nguyên   Phần phân số

của $\frac{7}{4}$ của $\frac{7}{4}$

?1 Viết các phân số sau dưới dạng hỗn số : $\frac{17}{4}$, $\frac{21}{5}$.

• Ngược lại, ta cũng có thể viết một hỗn số dưới dạng phân số. Chẳng hạn :

$$1\frac{3}{4} = \frac{1 \cdot 4 + 3}{4} = \frac{7}{4}.$$

?2 Viết các hỗn số sau dưới dạng phân số : $2\frac{4}{7}$, $4\frac{3}{5}$.

- Các số $-2\frac{1}{4}$, $-3\frac{3}{7}$, ... cũng gọi là hỗn số. Chúng lần lượt là số đối của các hỗn số $2\frac{1}{4}$, $3\frac{3}{7}$, ...

Chú ý : Khi viết một phân số âm dưới dạng hỗn số, ta chỉ cần viết số đối của nó dưới dạng hỗn số rồi đặt dấu "-" trước kết quả nhận được. Ví dụ :

$$\frac{7}{4} = 1\frac{3}{4} \text{ nên } \frac{-7}{4} = -1\frac{3}{4}.$$

Cũng vậy, $2\frac{4}{7} = \frac{18}{7}$ nên $-2\frac{4}{7} = -\frac{18}{7}$.

2. Số thập phân

- Các phân số $\frac{3}{10}$, $\frac{-152}{100}$, $\frac{73}{1000}$, ... có thể viết là $\frac{3}{10^1}$, $\frac{-152}{10^2}$, $\frac{73}{10^3}$, ...

và gọi là các *phân số thập phân*. Ta định nghĩa :

Phân số thập phân là phân số mà mẫu là lũy thừa của 10.

- Các phân số thập phân nêu trên có thể viết được dưới dạng **số thập phân** :

$$\frac{3}{10} = 0,3; \quad \frac{-152}{100} = -1,52; \quad \frac{73}{1000} = 0,073.$$

Số thập phân gồm hai phần :

– Phần số nguyên viết bên trái dấu phẩy ;

– Phần thập phân viết bên phải dấu phẩy.

Số chữ số của phân thập phân đúng bằng số chữ số 0 ở mẫu của phân số thập phân.

?3 Viết các phân số sau đây dưới dạng số thập phân :

$$\frac{27}{100}, \quad \frac{-13}{1000}, \quad \frac{261}{100000}.$$

?4 Viết các số thập phân sau đây dưới dạng phân số thập phân :

$$1,21; \quad 0,07; \quad -2,013.$$

3. Phần trăm

Những phân số có mẫu là 100 còn được viết dưới dạng phần trăm với kí hiệu %.

Ví dụ. $\frac{3}{100} = 3\%$; $\frac{107}{100} = 107\%$.

?5 Viết các số thập phân sau đây dưới dạng phân số thập phân và dưới dạng dùng kí hiệu % :

$$3,7 = \frac{37}{10} = \frac{370}{100} = 370\%$$

$$6,3 = \dots$$

$$0,34 = \dots$$

Bài tập

94. Viết các phân số sau dưới dạng hỗn số :

$$\frac{6}{5}, \quad \frac{7}{3}, \quad -\frac{16}{11}.$$

95. Viết các hỗn số sau dưới dạng phân số :

$$5\frac{1}{7}, \quad 6\frac{3}{4}, \quad -1\frac{12}{13}.$$

96. So sánh các phân số :

$$\frac{22}{7} \text{ và } \frac{34}{11}.$$

97. Đổi ra mét (viết kết quả dưới dạng phân số thập phân rồi dưới dạng số thập phân) :

$$3\text{dm}, \quad 85\text{cm}, \quad 52\text{mm}.$$

98. Dùng phần trăm với kí hiệu % để viết các số phần trăm trong các câu sau đây :
Để đạt tiêu chuẩn công nhận phổ cập giáo dục THCS, xã Bình Minh đề ra chỉ tiêu phấn đấu :

- Huy động số trẻ 6 tuổi đi học lớp 1 đạt chín mươi một phần trăm. Có ít nhất tám mươi hai phần trăm số trẻ ở độ tuổi 11 - 14 tốt nghiệp Tiểu học ;
- Huy động chín mươi sáu phần trăm số học sinh tốt nghiệp Tiểu học hàng năm vào học lớp 6 THCS phổ thông và THCS bổ túc ;
- Bảo đảm tỉ lệ học sinh tốt nghiệp THCS hàng năm từ chín mươi tư phần trăm trở lên.

Luyện tập

Các phép tính về phân số và số thập phân

106. Hoàn thành các phép tính sau :

$$\begin{aligned}\frac{7}{9} + \frac{5}{12} - \frac{3}{4} &= \frac{7 \cdot 4}{36} + \frac{5 \cdot \dots}{36} - \frac{3 \cdot \dots}{36} \\ &= \frac{28 + \dots - \dots}{36} \\ &= \frac{16}{36} = \frac{\dots}{\dots}.\end{aligned}$$

107. Tính :

a) $\frac{1}{3} + \frac{3}{8} - \frac{7}{12}$;

b) $\frac{-3}{14} + \frac{5}{8} - \frac{1}{2}$;

c) $\frac{1}{4} - \frac{2}{3} - \frac{11}{18}$;

d) $\frac{1}{4} + \frac{5}{12} - \frac{1}{13} - \frac{7}{8}$.

108. Hoàn thành các phép tính sau :

a) Tính tổng : $1\frac{3}{4} + 3\frac{5}{9}$.

Cách 1 :

$$\begin{aligned}1\frac{3}{4} + 3\frac{5}{9} &= \frac{\dots}{4} + \frac{\dots}{9} \\ &= \frac{63}{36} + \frac{\dots}{36} \\ &= \frac{\dots}{36} = \dots.\end{aligned}$$

Cách 2 :

$$\begin{aligned}1\frac{3}{4} + 3\frac{5}{9} &= 1\frac{\dots}{36} + 3\frac{\dots}{36} \\ &= 4\frac{\dots}{36} = 5\frac{\dots}{36}.\end{aligned}$$

b) Tính hiệu : $3\frac{5}{6} - 1\frac{9}{10}$.

Cách 1 :

$$\begin{aligned}3\frac{5}{6} - 1\frac{9}{10} &= \frac{23}{6} - \frac{\dots}{\dots} \\ &= \frac{\dots}{30} - \frac{\dots}{30} \\ &= \frac{58}{30} = \dots.\end{aligned}$$

Cách 2 :

$$\begin{aligned}3\frac{5}{6} - 1\frac{9}{10} &= 3\frac{25}{30} - 1\frac{27}{30} \\ &= 2\frac{55}{30} - 1\frac{\dots}{30} \\ &= \dots\frac{28}{30} = 1\frac{\dots}{15}.\end{aligned}$$

109. Tính bằng hai cách :

a) $2\frac{4}{9} + 1\frac{1}{6}$;

b) $7\frac{1}{8} - 5\frac{3}{4}$;

c) $4 - 2\frac{6}{7}$.

110. Áp dụng tính chất các phép tính và quy tắc dấu ngoặc để tính giá trị các biểu thức sau :

$$A = 11\frac{3}{13} - \left(2\frac{4}{7} + 5\frac{3}{13}\right);$$

$$B = \left(6\frac{4}{9} + 3\frac{7}{11}\right) - 4\frac{4}{9};$$

$$C = \frac{-5}{7} \cdot \frac{2}{11} + \frac{-5}{7} \cdot \frac{9}{11} + 1\frac{5}{7};$$

$$D = 0,7 \cdot 2\frac{2}{3} \cdot 20 \cdot 0,375 \cdot \frac{5}{28};$$

$$E = \left(-6,17 + 3\frac{5}{9} - 2\frac{36}{97}\right) \cdot \left(\frac{1}{3} - 0,25 - \frac{1}{12}\right).$$

111. Tìm số nghịch đảo của các số sau :

$$\frac{3}{7}, \quad 6\frac{1}{3}, \quad \frac{-1}{12}, \quad 0,31.$$

112. Hãy kiểm tra các phép cộng sau đây rồi sử dụng kết quả của các phép cộng này để điền số thích hợp vào ô trống mà không cần tính toán :

a)
$$\begin{array}{r} 2678,2 \\ + 126 \\ \hline 2804,2 \end{array}$$

b)
$$\begin{array}{r} 36,05 \\ + 13,214 \\ \hline 49,264 \end{array}$$

c)
$$\begin{array}{r} 2804,2 \\ + 36,05 \\ \hline 2840,25 \end{array}$$

d)
$$\begin{array}{r} 126 \\ + 49,264 \\ \hline 175,264 \end{array}$$

e)
$$\begin{array}{r} 678,27 \\ + 2819,1 \\ \hline 3497,37 \end{array}$$

g)
$$\begin{array}{r} 3497,37 \\ + 14,02 \\ \hline 3511,39 \end{array}$$

$$(36,05 + 2678,2) + 126 = \boxed{}$$

$$(126 + 36,05) + 13,214 = \boxed{}$$

$$(678,27 + 14,02) + 2819,1 = \boxed{}$$

$$3497,37 - 678,27 = \boxed{}$$

113. Hãy kiểm tra các phép nhân sau đây rồi sử dụng kết quả của các phép nhân này để điền số thích hợp vào ô trống mà không cần tính toán :

a) $39 \cdot 47 = 1833$;

b) $15,6 \cdot 7,02 = 109,512$;

c) $1833 \cdot 3,1 = 5682,3$;

d) $109,512 \cdot 5,2 = 569,4624$.

$$(3,1 \cdot 47) \cdot 39 = \boxed{}$$

$$(15,6 \cdot 5,2) \cdot 7,02 = \boxed{}$$

$$5682,3 : (3,1 \cdot 47) = \boxed{}$$

114. Tính :

$$(-3,2) \cdot \frac{-15}{64} + \left(0,8 - 2\frac{4}{15}\right) : 3\frac{2}{3}$$